

Spasimir Domaradzki, Konrad Pawłowski

Wizyta kanclerza Niemiec na Bałkanach – wsparcie symboliczne czy realne?

W dniach 10-11 czerwca 2022 r. kanclerz Olaf Scholz przebywał z wizytą w Kosowie, Serbii, Grecji, Macedonii Północnej i Bułgarii. Wizyty te wpisywały się w trwającą od kilku miesięcy aktywizację działań niemieckiej dyplomacji, mającą na celu obniżenie poziomu sporów bilateralnych w regionie Bałkanów w sytuacji trwającej agresji rosyjskiej na Ukrainę oraz nadanie nowej dynamiki powolnemu procesowi integracji europejskiej państw WB6. Była to pierwsza wizyta Scholza w regionie po objęciu urzędu kanclerza. Miała ona podkreślić zaangażowanie Niemiec na rzecz stabilności i rozwoju Bałkanów Zachodnich oraz potwierdzić poparcie władz w Berlinie dla tzw. perspektywy europejskiej regionu.

Wizyta w Kosowie: wezwanie do intensyfikacji dialogu. Kanclerz Niemiec rozpoczął wizytę w regionie Bałkanów od przybycia do Prisztiny, podkreślając w ten sposób bliskie relacje łączące Niemcy i Kosowo. Głównym tematem poruszonym przez kanclerza podczas pobytu w Prisztinie był dialog między Serbią i Kosowem. Scholz podkreślił, że dialog ten wzmacnia perspektywę europejską Kosowa, i wezwał władze w Prisztinie do konstruktywnego zaangażowania w dalsze negocjacje. Stwierdził również, że zawarcie porozumienia w ramach dialogu leży w interesie obywateli Kosowa i przyczyni się do rozwoju gospodarczego państwa. Kanclerz podkreślił jednocześnie, że dialog między Serbią i Kosowem powinien doprowadzić do wzajemnego uznania między Serbią i Kosowem przed uzyskaniem członkostwa w UE. Scholz wyraził poparcie dla ustanowienia przez UE reżimu bezwizowego dla obywateli Kosowa i wskazał na potrzebę ożywienia Procesu Berlińskiego. Stwierdził ponadto, że Kosowo, które przyłączyło się do sankcji nałożonych przez UE na Rosję, jest wiarygodnym partnerem państw europejskich.

Premier Kosowa Albin Kurti podziękował kanclerzowi Scholzowi za wieloletnie i niezmiennie wsparcie Niemiec dla Kosowa i podkreślił, że Kosowo jest sojusznikiem Niemiec. Kurti potępił agresję Rosji na Ukrainę i wskazał na potrzebę kontynuacji obecności KFOR w Kosowie. Stwierdził także, że do końca 2022 r. władze złożą formalny wniosek o przyznanie Kosowu statusu kandydata do UE.

Kanclerz Scholz spotkał się również z żołnierzami Bundeswehry stacjonującymi w Kosowie w ramach KFOR.

Wizyta w Serbii: dialog i sankcje. Tego samego dnia kanclerz Scholz udał się do Belgradu, gdzie spotkał się z prezydentem Serbii Aleksandrem Vučićem. W czasie rozmowy obu polityków Scholz podkreślił potrzebę utrzymania wewnętrznej stabilności Bośni i Hercegowiny oraz kontynuacji dialogu między Kosowem i Serbią. Wezwał również władze Serbii do przyłączenia się do sankcji UE wobec Rosji.

Po spotkaniu odbyła się wspólna konferencja prasowa, która unaoczniała różnice stanowisk obu państw. W czasie konferencji kanclerz Scholz stwierdził, że Niemcy popierają możliwie szybką akcesję Serbii do UE. Wskazał również, że kandydująca do UE Serbia nie powinna zwlekać z przyłączeniem się do unijnych sankcji wobec Rosji. Scholz podkreślił także wagę dialogu między Serbią i Kosowem, a w odpowiedzi na pytanie dziennikarza, dotyczące wypowiedzi w Prisztinie na temat konieczności wzajemnego uznania między stronami dialogu, oświadczył, że stanowisko Niemiec w sprawie Kosowa jest znane, a wypowiedź ta nie powinna być dla nikogo zaskoczeniem.

Prezydent Vučić zwrócił uwagę na postępujący rozwój serbsko-niemieckich stosunków gospodarczych i podkreślił, że Niemcy pozostają największym partnerem handlowym Serbii. Wskazał również na powody, dla których Serbia nie przyłączyła się do sankcji wobec Rosji (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 556](#)). Vučić zdecydowanie

chłodno odniósł się do wypowiedzi Scholza na temat konieczności wzajemnego uznania między Serbią i Kosowem, podkreślając, że zobowiązanie ciążyące na Serbii w ramach procesu akcesyjnego i dialogu z władzami w Prisztinie nie dotyczy uznania, lecz kompleksowej normalizacji (zob. [„Komentarze IES”, nr 638](#)).

Wizyta w Grecji: europejski kurs Bałkanów Zachodnich. Wieczorem 10 czerwca kanclerz Scholz przybył do Salonik, gdzie uczestniczył w obiedzie roboczym, zorganizowanym w ramach Procesu Współpracy w Europie Południowo-Wschodniej (*South-East European Cooperation Process*, SEECP). Przedmiotem dyskusji była integracja europejska państw WB6. Następnego dnia kanclerz udał się do Macedonii Północnej i Bułgarii.

Wizyta w Macedonii Północnej: poparcie dla rozpoczęcia negocjacji. Celem wizyty kanclerza Scholza w Skopje było wyartykułowanie poparcia dla europejskiej perspektywy Macedonii Północnej. Przeszkodą w urzeczywistnieniu tego postulatu pozostają problemy dwustronne, które zablokowały unijną politykę rozszerzenia (zob. [„Komentarze IES”, nr 199](#)). Podczas pobytu w Skopje kanclerz akcentował spełnienie przez Macedonię Północną wszystkich wymogów i gotowość tego państwa do rozpoczęcia negocjacji. Stanowisko Scholza idzie w sukurs pozycji władz macedońskich, które oczekują, że UE doprowadzi do odblokowania procesu akcesyjnego (zob. [„Komentarze IES”, nr 608](#)).

Premier Dimitar Kowačevski wykorzystał wizytę kanclerza do podkreślenia wagi relacji dwustronnych i wyrażenia oczekiwań Macedonii Północnej dotyczących wsparcia ze strony Niemiec w sprawie zniesienia weta. Podkreślił również, że kwestia zniesienia weta nie została zinstrumentalizowana i upolityczniona na użytek polityki wewnętrznej, tak jak – zdaniem premiera – ma to miejsce w Bułgarii.

W czasie wizyty Scholz zachęcił władze Macedonii Północnej do kontynuowania reform celem skrócenia czasu przyszłego procesu negocjacyjnego. Dyskutowano również o rozwoju współpracy regionalnej i wojnie w Ukrainie. Według Scholza nadzieje na rozpoczęcie negocjacji członkowskich wynikają *inter alia* ze świadomości strategicznego znaczenia Macedonii Północnej dla bezpieczeństwa w regionie.

Wizytę kanclerza Scholza w Skopje należy uznać za wyraz poparcia dla rozpoczęcia negocjacji członkowskich przez Macedonię Północną. Pokazała ona również, że w sporze bułgarsko-macedońskim Niemcy znajdują zrozumienie dla argumentów strony macedońskiej.

Wizyta w Bułgarii: „nalegające poparcie” dla zniesienia weta. Ze Skopje Scholz udał się z wizytą do Sofii, gdzie spotkał się z premierem Kirilem Petkowem oraz prezydentem Rumenem Radewem. Kanclerz Niemiec wyraził zrozumienie dla trudności towarzyszących rozwiązywaniu sporów historycznych, wskazując jednocześnie, że Niemcy „nalegająco popierają” osiągnięcie porozumienia, które pozwoli na akcesję Macedonii Północnej i Albanii do UE. Dyskutowano także na temat niezależności energetycznej UE, co w kontekście wojny w Ukrainie stało się sprawą priorytetową zarówno dla Niemiec, jak i Bułgarii.

W czasie spotkania z kanclerzem Niemiec premier Bułgarii zwrócił uwagę na wysiłki władz w Sofii i Skopje na rzecz rozwiązania sporu. Petkow przypomniał także oficjalne stanowisko władz Bułgarii, które domagają się poszanowania praw Bułgarów w Macedonii Północnej i wpisania ich do macedońskiej konstytucji, realizacji postulatów zawartych w pozycji ramowej bułgarskiego rządu z 2019 r. oraz wywiązania się władz w Skopje z zapisów bułgarsko-macedońskiej umowy o dobrym sąsiedztwie z 2017 r.

Oficjalne stanowisko Bułgarii w kwestii sporu z Macedonią Północną zaprezentował także prezydent Radew. Stwierdził on również, że UE pozostaje gwarantem ochrony praw mniejszości bułgarskiej i bułgarskiego dziedzictwa kulturowego w Macedonii Północnej. Radew wskazał ponadto na potrzebę stworzenia jasnych mechanizmów i mierzalnych kryteriów monitoringu procesu negocjacyjnego. Prezydent zaznaczył też, że Bułgaria oczekuje na przyjęcie do strefy Schengen, które jest od lat blokowane przez część państw europejskich. Kanclerz wyraził w tej sprawie poparcie dla bułgarskiego stanowiska.

Wizyta Scholza w Sofii miała miejsce w dwa dni po ogłoszeniu wycofania się z koalicji rządowej partii Jest Taki Naród (Има Такъв Народ – JTN). Formalnym powodem wyjścia JTN z koalicji była właśnie próba złagodzenia bułgarskiego weta w sprawie Macedonii Północnej (zob. [„Komentarze IES”, nr 625](#)). Nagły kryzys rządowy

spowodował, że wizyta Scholza nie odbiła się szerokim echem w bułgarskim społeczeństwie. Niepewność co do przyszłości rządu Petkova oraz centralne miejsce kwestii weta w bułgarskiej polityce spowodowały, że wizyta kanclerza nie doprowadziła do zasadniczej zmiany stanowiska Bułgarii i odblokowania procesu negocjacji akcesyjnych z Macedonią Północną.

Wnioski. Wizyta kanclerza Niemiec w regionie Bałkanów zbiegła się z niekorzystną koniunkturą międzynarodową. Stosunek do wojny w Ukrainie dzieli społeczeństwa regionu, a lokalne konflikty nadal są źródłem wewnętrznej mobilizacji politycznej. Niemcy, będące jednym z najistotniejszych graczy geopolitycznych na Bałkanach, nie chcą dopuścić do osłabienia unijnego oddziaływania na Półwyspie Bałkańskim i ponownej destabilizacji tego regionu.

Wizyta kanclerza Scholza w regionie pokazała, że nowy rząd federalny w Berlinie uznaje Bałkany Zachodnie za ważny kierunek polityki zagranicznej Niemiec. Wizytę tę trudno jednak uznać za historyczną czy przełomową. Przesłanie nowego kanclerza kierowane do państw bałkańskich sprowadzało się bowiem do tradycyjnych wezwań do zakończenia sporów oraz mało precyzyjnych i powtarzanych od lat deklaracji, że Niemcy popierają proces akcesji państw WB6 do UE.

Niejasna perspektywa członkostwa osłabia determinację bałkańskich decydentów do akceptacji historycznych kompromisów i do rzeczywistej implementacji reform wewnętrznych. Prowadzi także do narastającego rozczarowania dotychczasowymi efektami procesu integracji europejskiej oraz osłabienia wiarygodności UE wśród mieszkańców Bałkanów Zachodnich.

Zasadne wydaje się zatem stwierdzenie, że wyartykułowane przez kanclerza Scholza zachęty i oczekiwania nie doprowadzą do intensyfikacji dialogu w regionie ani zasadniczej zmiany charakteru relacji poszczególnych państw bałkańskich z Niemcami.